

ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Özcan KILIÇ¹

ÖZET

Çin Halk Cumhuriyeti'nin dünyanın üretim üssü olmasından dolayı bu ülkede yapılan hemen her türlü faaliyet dünya gündemini sair ülkelerden daha çok meşgul etmektedir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin komünist parti tarafından tek elden yönetiliyor olması da genellikle Çin Halk Cumhuriyeti ile ilgili hemen her konuya şüphe ile yaklaşımı doğurmaktadır. Bundan dolayıdır ki özellikle özgürlükler bağlamında Çin'den bahsedilen bir çalışmada, daha çalışmanın bütünü okunmadan Çin hakkında olumsuz bir algı ile konuya veya konulara yaklaşılmaktadır. Oysaki Çin'in komünist olduğu halde ekonomik anlamda kapitalizmi tercih etmesi bu tür ön kabullerle şekillenen algıların da yanlış olduğunun en önemli göstergelerindendir. Bu noktadan hareketle Çin ile ilgili konularda daha konunun takdimine geçmeden önce genellemelerin yapılmasının yanlış olacağı ifade edilmelidir.

Çin Halk Cumhuriyeti, dünyanın en köklü medeniyetlerinden birisidir. Çin Halk Cumhuriyeti, tarih boyunca birçok kanlı devrimlere sahne olmuş ve bugün gelinen nokta itibarıyla de bir daha bu kanlı günleri yaşamamak niyetiyle otoriter bir yapı kurarak hayatiyetine devam etmektedir. Çin'in komünist parti tarafından tek elden yönetimi ister istemez demokrasinin müesses olduğu Batı tarzı yönetimler tarafından sürekli bir eleştiri konusu olarak ele alınmaktadır. Batı dünyasının Çin'e yönelik yapmış olduğu bu eleştirilerin başında insan hakları ihlalleri, basın özgürlüğü ve etnik gruplara yapılan baskılar gelmektedir. Bu konulardan birisi olan basın özgürlüğü de Batı dünyası tarafından uluslararası her türlü platformda Çin'in karşısına çıkartılan konulardandır. Bu çalışmada Çin Halk Cumhuriyeti'nde basın özgürlüğünün hangi seviyede olduğu sebepleriyle birlikte ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin, basın, otoriter yönetim, basın özgürlüğü, sansür.

PRESS FREEDOM IN CHINA

ABSTRACT

People's Republic of China could be considered as the headquarters of manufacturing in the whole world. Thus, any news becomes widespread more than other countries. Especially because of the reason that the country is governed by Communist Party which is only one of its kind, it bears suspicions about it in the eyes of the other countries. For that reason, any study about China starts with negative convictions especially about freedom. But the fact that China is economically capitalist indicates that whatever others perceive about this country is most probably wrong. So, the overgeneralization about this country should be taken into consideration once more.

China is one of the ancient civilizations in the world. In its own history, they experienced many bloody revolutions and for the time being, they do not want to experience such problems once more. So, they are very cautious about potential problems. Its governance by only one communist party is harshly criticized by the western countries whose democratic institutions are well-established. What the western world criticizes China most is the violations of human rights, freedom of press and the oppressions to the ethnic groups. The freedom of press is one of the hot topics which are shown to Chinese government in international arena. In this study, the freedom of press in China will be handled with the reasons.

Key Words: China, Press, Authoritative Government, Freedom of Press, Censorship

GİRİŞ

Liberal demokrasilerde yaşayan akademisyenler, gazeteciler ve politikacılar genellikle otoriter yönetimlerde altındaki insanların yöneticilerini sürekli destekledikleri zannını taşırlar². Oysaki durum hiç de görüldüğü gibi değildir. Çünkü otoriter yönetimlerde halk ya net kurullarla bağlanmış ya da ekonomik kaygılar kullanılarak satın alınmıştır. Basın yöneticilerin politikaları hakkında dönüt aldıkları yegâne organdır. Çin gibi otoriter sistemlerde bu tür bir geri dönüşüm sağlanmadığı için yöneticiler Batı tarzı yönetimlerdeki muadillerine göre daha zor durumdadırlar.

¹ Turgut Özal Üniversitesi, SBE Doktora Öğrencisi, ozcankilic.oz@gmail.com

² Stockmann D., (2012) *Media Commercialization and Authoritarian Rule in China*, Cambridge University Press, London,p.6.

1.ÇİN HALK CUMHURİYETİ

1.1.ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN KISA TARİHÇESİ

Çin Halk Cumhuriyeti'nden bahsedilirken bilinmelidir ki bahsedilen medeniyet; Mısır, Babil ve Hindistan medeniyetleri gibi dünyada mevcut olan medeniyetler arasında tarihi 4000 yıllık bir mazide saklı olan ve en eski köklere sahip medeniyetlerden birisidir³. Çünkü Çin denilince sadece dünyanın en kalabalık ülkesi ve bu ülkenin ekonomik olarak dünyanın üretim üssü olması akla gelmektedir. Çin ile ilgili olarak bu söylenenler doğrudur fakat yukarıda da bahsedildiği gibi Çin Halk Cumhuriyeti aynı zamanda da dünyanın en köklü medeniyetlerindedir.

Uygurluk tarihi uzmanları Çin'den, medeniyetin ilk geliştiği ülkelerden birisi olarak bahsetmektedirler⁴. Bundan dolayıdır ki Çin'in sadece kayıt altına alınmış 5000 yıllık bir tarihi vardır⁵. Bugün Çin olarak adlandırdığımız topraklar üzerinde bir milyon yıldan daha önceki zaman dilimlerinde ilkel insanların yaşadığı yapılan arkeolojik çalışmalarla saptanmıştır⁶. Bu söz konusu arkeolojik çalışmalara göre yaklaşık olarak 400.000 ile 500.000 yıl öncesinde bugünkü Pekin'in güneybatı bölgesinde yaşamış olan ilkel Pekin adamı vücudu dik şekilde yürüyebilmekte, küçük aletler yapıp kullanabilmekte ve ateş yakabilmekteydi. 6-7 bin yıl öncesinde Yellow River vadisinde yaşayan insanlar geçimlerini tarımla yapmakta, evcil hayvanlar beslemekteydiler. Üç bin yıl öncesinden daha erken vakitlerde bronz eritip demirden malzemeler üretebilmekteydiler. Milattan önce yirmi birinci yüzyılda kölelik kurumu Çin'de kurulmuştur. Sonraki 1700 yıl içinde tarım ve hayvan yetiştiriciliği önemli ölçüde gelişmiş ve ipekböceği yetiştiriciliği, ipek işlenmesi ve dokuması yaygın şekilde kullanılmaktaydı. Bronz eritme ve dökümcülüğü nispeten ileri bir seviyeye gelmişti ve demirin çıkarılıp işlenmesi ise ileri seviyelerde seyretmekteydi.

Konfüçyüs gibi birçok düşünür ve filozof yetiştiği Çin kültürü de paralel olarak gelişme göstermiştir. Milattan önce 1221 yılında Qin Tiranlığının ilk imparatoru olan Qin Shi Huang, merkezi ve çok uluslu feodal bir devlet kurmuştur. Bu adı geçen feodal sistem 1840 yılındaki Afyon savaşına kadar sürmüştü. Bu iki bin yıl boyunca Çin ekonomisi ve kültürü gelişme göstermiş, zengin bir bilim, teknoloji, edebiyat ve sanat mirası bırakmıştır. Eski Çin'in dört büyük mirası olan kâğıt, matbaa, pusula ve barut dünya medeniyetine çok büyük katkılardan sayılmaktadır. Çin medeniyetinin zirve noktası Tang Tiranlığı (618-907) dönemine rastlamış, bütün dünyaya yayılan bir ticaret ağını oluşturmuşlardır. Bu yüzden başka ülkelerdeki Çinliler kendilerini Tang Ren veya da Tang'ın adamları olarak nitelemişlerdir. 1840 yılında afyon ticaretiyle ilgili kaygıları olan İngiltere, Çin'e karşı Afyon Savaşını başlatmıştı. Savaştan sonra büyük güçler anlaşarak Çin'i kendi nüfuz alanlarına bölmüşlerdi. Böylece Çin, yarı sömürge haline dönüşmüş oldu. 1911 yılında, Sun Yat-sen önderliğindeki Demokratik Burjuva Devrimi, feodal monarşiyi ortadan kaldırıp Çin cumhuriyetini kurmuş, böylece Çin'in modern tarihi de başlamıştır. 1949 yılında Çin Komünist Partisi, Kumingtang Partisini Tayvan'a sürerek Çin Halk Cumhuriyetini kurmuştur. 1978 yılında Çin, açık kapı politikasını benimseyerek 5000 yıllık tecrit haline de son vermiştir⁷.

1.2.ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE DEVRİMLERİN ÖNEMİ

Çin'de bugün yaşanan belli sıkıntıların anlaşılabilmesi için özellikle Çin tarihindeki devrimlerin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü Çin tarihindeki devrimlere bakıldığında dağılmak üzere olan devlet kurumuna halkın sahip çıktığı görülmektedir. Özellikle 1911 devrimi bunun en güzel örneklerindedir. Bundan dolayıdır ki bu bölümde Çin Halk Cumhuriyeti tarihinde vuku bulan devrimler kısa ve özet olarak sunulacaktır.

Çin, 1600lü yılların ortasından itibaren hükümdar Qing(Ching) tarafından yönetilmiştir. Qing yönetimi zamanında1900lü yıllarda Çin'in bazı küçük bölümleri başka milletler tarafından ele geçirilmiş ve alınmıştır. Dönemin Çinli gençleri bu duruma ve özellikle de hükümdarın herhangi bir

³ <http://www.china.org.cn/e-gudai/index-1.htm>

⁴ http://english.gov.cn/2005-08/06/content_20912.htm

⁵ <http://history-world.org/Asia's%20First%20Civilizations.htm>

⁶ http://afe.easia.columbia.edu/main_pop/kpct/ct_china.htm

⁷ http://polaris.gseis.ucla.edu/yanglu/ECC_HISTORY_SUMMARY.htm

şey yapmamasına son derece üzölmüş ve şaşırılmış bir durumdadırlar. Huzursuzluk veren bu durum Sun Yat-Sen önderliğinde Milliyetçi Halk Partisi'nin kurulmasına yol açmıştır. 1911 yılında Milliyetçi Halk Partisi hükümdarı indirmiş ve cumhuriyet yönetimini kurmuştur. Kurulan bu cumhuriyet idaresi Çin'i birleştirmeye muvaffak olamamış ve kaybedilen toprakları da geri alamamıştır⁸.

Sun Yat-Sen öldükten sonar yerine Chiang Kai-Shek geçmiş ve milliyetçi orduyu kurmuştur. Kurulan bu orduyla Chiang eski topraklarını tekrar talep etmiştir. Daha sonar milliyetçi parti köylülerinde yönetimde söz sahibi olabilmeleri amacıyla bölünerek kendi içinden bir komünist parti çıkarmıştır. Chiang Kai-shek bu bölünme fikrine karşı durmuş ve zengin çiftçilerden yana olmuştur. Chiang Kai-shek daha sonra bütün komünistleri zor kullanarak Çin'in güney kesiminde küçük bir bölgeye hapsetmeye çalıştı. Sürgün edilen komünistler Kuzey Batı Çin'deki Yan'an'a doğru yürüyüşe geçtiler. "Uzun Yürüyüş" olarak bilinen bu yürüyüşte 100.000 komünistten sadece 8000i hayatta kalabilmiştir. Bu yürüyüş boyunca milliyetçiler komünistlere saldırmışlardır. Bu uzun yürüyüşte komünistler kendilerine lider olarak Mao Zedong'u seçmişlerdir⁹.

Mao ve komünistler Kuzey Batının vergileri düşürdüğünü ve köylülere daha fazla güç verdiğini iddia etti. Çinliler Mao'nun yaptığı değişiklikleri duydukça komünistlere katılmaya başladılar. Nihayetinde de Mao tarafında bir komünist ordu teşkil edildi ve Chiang Kai-shek ile milliyetçiler Çin'den çıkarılarak Tayvan'a sürüldüler. Artık Mao için bütün Çin genelinde daha çaplı değişiklikler yapma zamanı ve imkânı gelmiştir. Mao, ekonomik anlamda çiftçilik komünleri ve büyüyen endüstriye odaklanan 5 yıllık planlar yapmıştır. Ayrıca Mao yoldaş bazı komünistleri de devlette önemli pozisyonlara getirmiştir.

Mao 1966 yılında yeteri kadar insanın devleti desteklemediğine hükmetmiş ve ülkenin bir kültür devrimine ihtiyacı olduğuna karar vermiştir. Bunun için de üniversite öğrencileri ile gençleri alarak kendilerine geçmiş yok etmeleri emrini vermiştir. Çünkü Mao'ya göre ilerleyememenin ana sebebi eğitimsiz kesimin geçmişe olan körü körüne bağlılığı olmuştur. Hanedanlık dönemine ait bütün kültür, sanat, edebiyat ve tarih kitapları ile kaynakları yok edilmiştir bu devrimde. Mao ayrıca Kızıl Muhafızları kurmuş ve bu Kızıl Muhafızlar iyi komünist olmadıklarına hükmettikleri insanları hapse atmış ve idam etmişlerdir. Mao 1968 yılında çok ileri gittiğine inandığı Kültür Devrimi'ni sona erdirmiştir¹⁰.

Çin tarihinde yapılan devrimler özetlenecek olursa ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır. *Devrimlerin ana aktörleri* Mao Zedong, Sun Yat-sen, Hükümdar Quing, Kızıl Muhafızlar ve Milliyetçi Parti'dir. Bu *devrimlere sebep* olarak da başka ülkelerin Çin'i kontrol altına alması, köylülerin hoş olmayan davranışlar sergilemesi ve genç neslin Çin'i modernize etme çabalarıdır. Devrimlerin ilk ürünleri ise Çin'de hanedanlığın son bulması, Kızıl Muhafızların sebep olduğu korku kültürünün oluşması, Kızıl Muhafızların birçok işçiyi işten atmasından dolayı ekonominin kötüye gidişi ve geçmiş hatırlatan bütün kurum ve okulların yok edilmesidir. Bu *devrimlerin uzun vadedeki sonuçları* ise eğitimin yok edilmesinden dolayı sayıları oldukça kabarık olan eğitimsiz işçilerin sayılarının günden güne artması, bugün hanedanlık dönemine ait herhangi bir esere rastlayamamak ve Çin'le Tibet arasındaki mevcut tansiyonun sürekli yüksek olmasıdır.

Bugünü anlamanın yolunun dünü anlamakla mümkün olduğu gerçeğinden hareketle; Çin'deki devrimlere ve bu devrimlerin bugün bıraktığı izlere bakıldığında devletin yegâne koruyucusu olan Kızıl Muhafız geleneğinin bugün de devam ettiği rahatlıkla söylenebilir. Bundan dolayıdır ki bugün basın için söz konusu olan sansür ve yasaklar devrimler nazara alındığında anlaşılması son derece kolay olmaktadır.

2.BASIN VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

2.1.BASIN

Basın kelimesi günlük hayatta en çok sıklıkla kullanılan kelimelerden birisidir. Türk Dil Kurumu'na göre basın; gazete, dergi gibi belirli zamanlarda çıkan yazılı yayınların bütünüdür¹¹. Basın

⁸ <http://www.aasianst.org/EAA/10-3-supplemental.htm>

⁹ http://afe.easia.columbia.edu/china/modern/long_stu.htm

¹⁰ Gao M. C. F., (1952), *The battle for China's past Mao and the Cultural Revolution*, Ann Arbor, London, p.44.

¹¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52eef66455314.66650934

kavramı, sözlük anlamından görüleceği üzere, yalnızca gazete, dergi, kitap gibi “yazılı yayınları” kapsamaktadır. Nitekim Türkçe “basın” sözcüğünün karşılığı olan, İngilizce “the press” ve Fransızca “la presse” sözcükleri, sadece gazete, dergi ve kitap için söz konusu olabilecek “basmak” fiilinden gelmektedir. Ancak belirtmeliyiz ki, günümüz dünyasında basın kavramının içeriğini, yalnızca yazılı eserlerin oluşturduğunu söylemek gerçeğe aykırı olacaktır. Bu nedenle yukarıda tanımladığımız basını dar anlamda basın olarak nitelendirmek doğru olacaktır¹². Bugün basın kelimesi yerine genellikle medya kelimesi daha çok tercih edilmektedir. Bunun sebebi ise basın derken kastedilenlerin sadece matbuat olması ve bu kapsamın bugün daha farklı enstrümanlarla genişlemiş olmasıdır.

Demokrasinin bilinen üçayağı, yasama, yürütme ve yargı dışında dördüncü ayak olarak medya yani basın kabul edilmektedir. Medya; kitlelere mesajlar göndererek onları olaylarda haberdar eden, halkın bilgilendirilmesinde, eğitilmesinde ve toplumsal sorunlar üzerinde tartışma platformları yaratabilen gazete, dergi, TV, radyo, internet gibi kitle iletişimini sağlayan araçlar toplamına verilen isimdir. Medya, güçlü bir yönlendirme aracıdır. Medya; demokratik ülkelerde demokrasinin dördüncü ayağı olarak işlev görmektedir. Gerekliğinde halk adına hükümeti denetleme görevini üstlenmiştir. Ancak Medya siyasi aktörlerden biri, dolayısıyla da kamusal alanın düzenlenmesinde söz sahibi bir unsurdur. Kamusal alan devletin, tebaasını hiçe sayarak tek düzenleyici güç olarak varlığını sürdürmesini engellemiş ve hatırı sayılır bir kontrol aracı olmuştur¹³.

2.2.BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Basın özgürlüğü görüş ve düşünceleri basın ve yayın yoluyla açıklayabilme ve yayabilme hakkına verilen addır. Basın özgürlüğü, Birleşmiş Milletler tarafından; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde ilan edilen ve birçok ülke tarafından kabul edilen bir haktır. Fakat basın özgürlüğü, ülkeden ülkeye daha değişik şekillerde uygulanabilmektedir. Özgür Basın, demokratik sistemin korunması ve güçlendirilmesinde son derece önemli bir unsur olma özelliğine sahip olup; insan haklarına dayalı ve demokratik bir toplumsal ve siyasal düzen özleminin gerçekleşmesi yolunda önemli yapı taşlarından birini oluşturmaktadır¹⁴

Keane¹⁵ise; “özgür bir basın, sadık bir nöbetçi gibi sürprizlere engel olur ve yaklaşan tehlikeler konusunda, zamanında uyarıda bulunur. Basın özgürlüğü siyasal züppelerden, parlamenter kandırmacılıktan ve hükümete kölelik etmekten kurtulabilmenin güvencesidir. Seçilmiş temsilcileriyle birlikte hukuk düzeni içinde yaşayabilen akıl sahibi bireylerin doğal haklarına dayanarak, iyi hükümeti mümkün kılar” demektir. Keane’nin basın özgürlüğü için yaptığı bu açıklama aslında hem basının toplumdaki rolüne değinmekte hem de önemi hakkında örneklendirilmiş bilgi vermektedir.

Basın özgürlüğü hemen her ülkenin anayasasında yer almaktadır. Basın özgürlüğünün, bir temel hak ve özgürlük olarak yerini alması ise ilk olarak 1787 tarihli ABD Federal Anayasasına 1791 tarihinde eklenen 1’inci ek maddeyle olmuştur. Bu hükümlerle, kongrenin basın özgürlüğü sınırlayan kanun yapamayacağı açıkça düzenlenmiştir. Bunun ardından ise birçok devlet anayasalarında basın özgürlüğüne ilişkin düzenlemelere yer vermişler ve günümüzde de birçok anayasada basın özgürlüğü yasa koyucuya karşı açıkça korunmuştur¹⁶. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 28. maddesinde basın özgürlüğü şu şekilde yer almaktadır:

Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

¹²Kılıçoğlu M. A.Ş., (2008). *Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukusal Sorumluluk*, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 20.

¹³ Taşçı, C. N.,(Eylül-Ekim 1996) “Siyasetin Öznesi ve Nesnesi Olarak Medya”, *Yeni Türkiye Dergisi, Medya Özel Sayısı*, Cilt:1, sayı:11, Yıl:2, 784-789, s.784.

¹⁴ <http://www.medyacafe.net/kisaca-basin-ozgurlugu-nedir.html#more-7894>

¹⁵ Keane J., (2010). *Medya ve Demokrasi*, Ayrıntı Yayınları, s. 92.

¹⁶ <http://confinder.richmond.edu/>

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve Milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırınlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hakim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımı önleyen yetkili merci bu kararı en geç yirmi dört saat içinde yetkili hakime bildirir. Yetkili hakim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımı önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelî veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla; Devletin ülkesi ve Milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlakın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararı en geç yirmi dört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hakim bu kararı en geç kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır¹⁷.

3.ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

Çin Halk Cumhuriyeti'nin basın özgürlüğü karnesinin iyi olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. *Reporters Without Borders* gibi gözlemci kuruluşlar Çin'deki basın özgürlüğü ile ilgili yazdıkları raporlarda Çin'in gazeteciler ve sair basın mensupları için dünyanın en büyük açık ceza evi olduğunu belirtmektedirler¹⁸. Bir taraftan dünyanın ekonomik anlamda üretim üssü olan ve bunun gerektirdiği olarak da basın özgürlüğüne ihtiyacı olduğunu bilen Çin, sürekli bir ikilem içerisinde kalmakta ve basın özgürlüğü noktasında sınıfta kalmaktadır. Çin'in içinden çıkamadığı bu halle ilgili olarak CFR kıdemli direktörü Economy¹⁹şunları söylemektedir: “Çin Hükümeti'nin basınla ilgili olarak içinde bulunduğu durum tam bir şizofren vakadır. Çin basın özgürlüğüne ihtiyacı olduğunu biliyor, yeni hatlar deniyor, sistemler kuruyor fakat daha sonra tekrar geriye adım atıyor. Bunu anlayabilmek çok zor”.

Çin Anayasası halkının ifade ve basın özgürlüğünü güvence altına almaktadır²⁰. Bu Çin Anayasası'nda açık ve net yazılıdır fakat Çin hukuku basınla ilgili olarak müphem ifadeler içerdiğinden anayasal olan bu hak bir türlü pratik hayata geçememektedir. Özellikle “devletin güvenliğini tehlikeye sokan bilgiler” ifadesi uygulamanın önündeki en büyük engel olarak durmaktadır. Nisan 2010'da Çin hükümeti devlet sırlarını koruma kanunu²¹ üzerinde bir değişiklik yapmış fakat bunu yaparken de diğer taraftan bilgi akışı üzerindeki denetimini de arttırmıştır. Yapılan bu yasa değişikliği ile de “devlet sırrı” kavramı yine müphem bırakılmıştır. Bu müphemlikten dolayıdır ki Çin istemediği herhangi bir yayını “devlet sırrı” ifadesindeki müphemliğin altına sokarak hemen anında yasaklayabilmektedir²². Bu devlet sırrı kavramının muğlaklığına Çin İnsan Hakları Örgütü²³ de vurgu yapmış ve hükümetten değiştirilmesini talep etmiştir. Çin'in devlet sırrı kavramının

¹⁷ <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/anayasa.maddeler?p3=28>

¹⁸ <http://en.rsf.org/report-china,57.html>

¹⁹ <http://www.cfr.org/experts/asia-china-environment-us-china-relations/elizabeth-c-economy/b21>

²⁰ <http://english.people.com.cn/constitution/constitution.html>

²¹ <http://www.cecc.gov/>

²² <http://www.cfr.org/china/media-censorship-china/p11515>

²³ http://www.hrichina.org/en/public/contents/press?revision_id=174308&item_id=174305

arkasına sığınıp istemediği yayınlara sansür getirmesi birçok uluslararası kurum tarafından eleştirilse de Çin bu konuda herhangi bir değişikliğe gidecek gibi görünmemektedir.

Reporters Without Borders 2012 yılında basın özgürlüğü alanında 179 ülke arasında yaptığı sıralamada Çin'in 174'üncü olarak belirtmiştir²⁴. Çünkü hali hazırda Çin'de Komünist parti her hafta sansür kılavuzu yayınlamakta ve ilgililerin de buna uymasını istemektedir²⁵. Buna örnek olarak Wikipedia ve Iphone uygulamaları verilebilir. Bu söz konusu web sitesi ve uygulamalar Çin'de hükümet tarafından siyasi içerik ihtiva ettiklerinden dolayı yasaklanmıştır²⁶. Çin'de basın üzerindeki sansürü kontrol etmek için onlarca resmi kurum görevlendirilmiştir. Örneğin bunların en meşhurları Komünist Parti Merkezi Propaganda Birimi, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, Devlet Radyo-Televizyon-Film Müdürlüğü, Xinhua Haber Ajansı...vb. gibi kurumlardır²⁷. Bu kurumların görevi basında sansürle ilgili olarak eş güdüm sağlamak ve kurallara uymayanları cezalandırmaktır. Örneğin 2008'deki bir depremden dolayı hükümetin daha sağlam okul binları yapmaları gerektiğini ifade eden Tan Zuoren beş yıl hapse mahkum edilmiştir²⁸. Ayrıca Çinli insan hakları savunucusu Liu Xiaobo ise kişisel web sayfasından demokratik düzenlemeler istediği için on bir yıl hapse çarptırılmıştır²⁹. Çin ülkesine gelen yabancı basın mensuplarının haber ve görüntülerini süzmek için de Beijing, Shanghai ve Guangzhou'da birer basın merkezi kurmuştur³⁰. Bu basın merkezlerindeki ileri seviye bilgisayarlara belirli anahtar kelimeler yüklenmiş olup; bütün yabancı basın mensuplarının çalışmaları bu bilgisayarlardan süzülmemektedir. Provakatif olduğuna inanılan çalışmalara el konulmakta ve sahibi de cezalandırılmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Örnek vakalardan da anlaşılacağı üzere Çin'de sürekli ülkenin bölüneceğine dair bir korku hâkim olup bu korku da paranoyak derecede önlemlerin alınmasına kadar gidebilmektedir. Tek parti iktidarının hakim olduğu Çin'de basın özgürlüğü sadece anayasada mevcut olup; reel hayatta böyle bir özgürlük söz konusu değildir. İnternet, televizyonlar ve bütün matbuat tamamen kontrol altındadır. Hükümet aleyhine tavsiye niteliğinde dahi olsa herhangi bir beyanatta bulunmak veya bir yazı kaleme almak ancak hapis göze alınca mümkün olabilmektedir.

Çin; halkının olması gerekenin ne olduğu üzerinde değil duyması gerekenin ne olduğu üzerine bina edilmiş bir basın yasasına sahiptir. Bundan dolayıdır ki uzun bir zamana kadar Çin'de basın özgürlüğünden söz etmek mümkün görünmemektedir.

KAYNAKÇA

Gao M. C. F., (1952), *The battle for China's past Mao and the Cultural Revolution*, Ann Arbor, London,p.44.

http://afe.easia.columbia.edu/china/modern/long_stu.htm

http://afe.easia.columbia.edu/main_pop/kpct/ct_china.htm

<http://blogs.telegraph.co.uk/technology/shanerichmond/100004554/banned-in-china-what-the-regime-doesnt-want-its-people-to-see/>

<http://confinder.richmond.edu/>

<http://en.rsf.org/report-china,57.html>

<http://en.rsf.org/report-china,57.html>

http://english.gov.cn/2005-08/06/content_20912.htm

<http://english.people.com.cn/constitution/constitution.html>

²⁴ <http://en.rsf.org/report-china,57.html>

²⁵ http://www.nytimes.com/2010/03/22/world/asia/22banned.html?_r=3&scp=30&sq=china+internet&st=nyt&

²⁶ <http://blogs.telegraph.co.uk/technology/shanerichmond/100004554/banned-in-china-what-the-regime-doesnt-want-its-people-to-see/>

²⁷ http://www.nytimes.com/2010/04/08/world/asia/08censor.html?pagewanted=1&_r=2

²⁸ <http://www.csmonitor.com/World/Asia-Pacific/2010/0209/China-sentences-quake-activist-Tan-Zuoren>

²⁹ <http://www.theguardian.com/world/2009/dec/25/china-court-sentences-liu-xiaobo>

³⁰ http://www.nytimes.com/2010/04/08/world/asia/08censor.html?pagewanted=1&_r=2

- <http://history-world.org/Asia's%20First%20Civilizations.htm>
- http://polaris.gseis.ucla.edu/yan glu/ECC_HISTORY_SUMMARY.htm
- <http://www.aasianst.org/EAA/10-3-supplemental.htm>
- <http://www.cecc.gov/>
- <http://www.cfr.org/china/media-censorship-china/p11515>
- <http://www.cfr.org/experts/asia-china-environment-us-china-relations/elizabeth-c-economy/b21>
- <http://www.china.org.cn/e-gudai/index-1.htm>
- <http://www.csmonitor.com/World/Asia-Pacific/2010/0209/China-sentences-quake-activist-Tan-Zuoren>
- http://www.hrichina.org/en/public/contents/press?revision_id=174308&item_id=174305
- <http://www.medyacafe.net/kisaca-basin-ozgurlugu-nedir.html#more-7894>
- http://www.nytimes.com/2010/03/22/world/asia/22banned.html?_r=3&scp=30&sq=china+internet&st=nyt&
- http://www.nytimes.com/2010/04/08/world/asia/08censor.html?pagewanted=1&_r=2
- http://www.nytimes.com/2010/04/08/world/asia/08censor.html?pagewanted=1&_r=2
- <http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/anayasa.maddeler?p3=28>
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52eeef66455314.66650934
- <http://www.theguardian.com/world/2009/dec/25/china-court-sentences-liu-xiaobo>
- Keane J., (2010). *Medya ve Demokrasi*, Ayrıntı Yayınları, s. 92.
- Kılıçoğlu M. A.Ş., (2008). *Haysiyet ve Özel Yaşama Basın Yoluyla Saldırılarından Hukuksal Sorumluluk*, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 20.
- Mobo C. F Gao, (1952) *The battle for China's past Mao and the Cultural Revolution*, Ann Arbor, London,p.44.
- Stockmann D., (2012) *Media Commercialization and Authoritarian Rule in China*, Cambridge University Press, London,p.6.
- Taşçı, C. N.,(Eylül-Ekim 1996) “Siyasetin Öznesi ve Nesnesi Olarak Medya”, *Yeni Türkiye Dergisi*, *Medya Özel Sayısı*, Cilt:1, sayı:11, Yıl:2, 784-789, s.784.